

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 2

БЕОГРАД 1933 ГОДИНЕ

КЊИГА 3

XXX РЕДОВНИ САСТАНАК
НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 21 ФЕБРУАРА 1933 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАЈИ:
ПРЕТСЕДНИК

Д-р КОСТА КУМАНУДИ

ПОТПРЕТСЕДНИЦИ

Д-р АВДО ХАСАНБЕГОВИЋ и Д-р КОСТА ПОПОВИЋ

СЕКРЕТАР

МИЛАН МРАВЉЕ

ПРИСУТНИ ГГ. МИНИСТРИ: МИНИСТАР УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ЖИВОЈИН ЛАЗИЋ

Почетак у 10,15 часова.

С А Д Р Ж А Ј :

Пре дневног реда: 1 — Читање записника;

2 — Саопштење интерпелације Милутина Јелића и другова, народних посланика, на Министра социјалне политике и народног здравља;

3 — Отсуства народних посланика.

Дневни ред: 1 — Избор Одбора за проучавање зак. предлога о образовању нових срезова: модричког, маглајског и босанско-граховског;

2. Продужење претреса законског предлога о општинама у појединостима.

Говорници: Др. Богумил Бошњак, Др. Светислав Михајловић, Станко Труља, Миливоје Милутиновић, Милош Драговић.

Прејседник др. Коста Кумануди: Отварам XXX редовни састанак Народне скупштине. Изволите чути записник претходне седнице.

Секретар Милан Мравље чита записник претходне седнице.

Прејседник др. Коста Кумануди: Има ли каква примедба на записник? (Нема). Примедба нема, записник је примљен. Изволите чути једну интерпелацију.

Секретар Милан Мравље саопштава: Г.Г. Милутин Јелић и другови, народни посланици, упућују интерпелацију на Г. Министра социјалне по-

литике и народног здравља о постављању шефа хируршког одељења Државне болнице у Новом Саду.

Прејседник др. Коста Кумануди: Ова ће се интерпелација доставити надлежном Г. Министру. Отсуства народних посланика.

Секретар Милан Мравље саопштава: Г. Анте Ађић, народни посланик, моли за два дана отсуства ради хитних домаћих послова; Г. Живко Даниловић, народни посланик, моли за пет дана отсуства ради болести у кући; Г. Др. Мирко Дошен, народни посланик, извештава да због болести не може присуствовати скупштинским седницама; Г. Булага Дервишић, народни посланик, моли за пет дана отсуства због болести; Г. Др. Јанко Рако, народни посланик, извештава да због болести не може присуствовати скупштинским седницама; Г. Мирко Најдофер, народни посланик, моли за две недеље отсуства због болести.

Прејседник др. Коста Кумануди: Одобрава ли Народна скупштина тражена отсуства? (Одобрава). Отсуства су одобрена. Прелазимо на дневни ред. — Тачка прва: Избор одбора за проучавање законског предлога о образовању нових срезова: модричког, маглајског и босанско-граховског. Поднета је само једна кандидатска листа. Изволите је чути.

Секретар Милан Мравље саопштава:

КАНДИДАТСКА ЛИСТА ПОСЛАНИЧКОГ КЛУБА
ЈРСД ЗА ИЗБОР ОДБОРА ЗА ПРОУЧАВАЊЕ
ЗАКОНСКОГ ПРЕДЛОГА О ОБРАЗОВАЊУ НО-
ВИХ СРЕЗОВА: МОДРИЧКОГ, МАГЛАЈСКОГ И
БОСАНСКО-ГРАХОВСКОГ.

Чланови:

Богољуб Кујунцић
Шћепан Максимовић
Милан Туковић
Симо Крстић
Васиљ Грђић
Салих Баљић
Др. Вјекослав Милетић
Др. Ђуро Остојић
Хусеин Кадић
Василије Трбић
Доброслав Јовичић
Мустафа Мулалић
Милан Божић
Омер Кајмаковић
Милутин Јелић
Др. Отон Гавранчић
Др. Глигорије Тадић
Душан Живојиновић
Душан Иванчевић
Исо Богдановић
Виктор Физир

Заменици:

Виктор Погачић
Др. Тодор Лазаревић
Андрија Јован
Др. Матеј Перић
Филип Цемовић
Милоје Сокић
Живко Даниловић
Милан Грубановић
Јован Довезенски
Мита Димитријевић
Витомир Видаковић
Урош Недељковић
Јовиша Кандић
Михајло Ђурић
Милинко Милутиновић
Милан Петровић
Ристо Крестановић
Симо Марјанац
Милан Мијић
Михаило Крстић
Милутин Пешић

Предлагачи:

Стјепан Максимовић с. р.
Др. Хасанбеговић с. р.
Коста Алексић с. р.
Драг. Бугарски с. р.
Бошко Зељковић с. р.
В. Шилеговић с. р.
Бранко Дрљача с. р.
Жив. Јевтић с. р.
Добр. Јовичић с. р.
Милан П. Јовановић с. р.

Прејседник др. Коста Кумануди: Пошто је
само једна кандидатска листа, избор ће се извр-

шити аklamацијом. Прима ли Народна скупштина
прочитану листу? (Прима). Ова је кандидатска
листа примљена и са ове листе као чланови иза-
брани су првих 21 народни посланик.

Прејседник др. Коста Кумануди: Прелазимо
ни другу тачку дневног реда: Продужење претреса
законског предлога о општинама у појединостима.
Има реч г. Др. Вошњак.

Др. Богумил Вошњак: Господо народни посла-
ници, није данас разлог да ми манифестирамо, него
треба да се бавимо са једним питањем, основ-
ним једним питањем, које је за мене главно
питање овога предлога. У § 1 овога закона
говори се да су општине самоуправна тела.
Ја врло жалим да није ту господин известилац,
пошто тим својим налагањем ја се надам да ћу
успети да докажем да овај законски предлог о
општинама нема једну главну основицу ону само-
управе. Доволите пре но што уђем у целу ову
материју да се осврнем на речи г. др. Стојадино-
вића. Ја не умем тако лепо и кићено да говорим
као г. Стојадиновић, а дивно је он говорио о тој
спонтаној манифестацији прошлога петка, али ја
страхујем да се он пребацио у извесном погледу.
Није наше де просуђујемо да овакве декларације
могу довести до пропасти једне пржавне ваједнице.
Али ја кажем, да има једна велевласт чије јавно
мишљење тврди без разлике, да ова држава нема
права на опстанак. Тамо на граници наше државе,
нећу казати где, убацују се топови, пушке, гра-
нате и убојно оружје. Када се оваке ствари дога-
ђају, не можемо ми тако хладнокрвно гледати на
питање федерације, пошто ми, жали Боже, нисмо
иза тарабе једног лепог шумадиског села, него су
наши изборници на самом удару. То је једна огром-
на разлика и ради тога ја не могу да пристајем
ув тај оп имзам и да тако гледем на тај велики
проблем. Господо, ја сам требао да говорим у пре-
тресу начелном и то у име Југословенског народ-
ног клуба. Да се то није догодило била је узрок
једна трешња, како се каже у Дубровнику за зем-
љотрес, али земљотрес услед кога никакав град
није пао у рушевине, ова декларација, да нисам
могао да говорим о питању самоуправе. Ја мислим
да се г. председник неће љутити ако учиним један
апел на штампу.

Има једна цензура, цензура владе, али има и
друге цензура, а то је цензура саме штампе која је
опаснија од цензуре саме владе. Цензура штампе,
која доноси и даје извештаје скупштинске, она из-
даје такве извештаје да исти не одговарају правом
стању ствари и току догађаја и дискусији у самој
Скупштини.

Ми, господо, у нашем посланичком раду имамо
великих запрека. Једна је запрека да ми улажемо
интерпелације и да се на те интерпелације не одго-
вара, а тиме се крши један од главних стубова
законодавног рада. И ове интерпелације не улазе
ни у штампу. Она штампа која посвећује целе
странице писму, у којем прича студент Војислав
Тодоровић из Јагодине зашто се верио са једном
госпођицом из Крушевца, како је он њој увео
мираз, та штампа нема места за наше интерпела-
ције, које улазе и третирају питања која су срж
нашег економског живота. Ја сам предложио једну
интерпелацију Претседнику владе и Министру
шума и рудника, и предмет те интерпелације тиче се

13.000 наших државних рудара и њихових фамилија, од чега зависи напредак наших државних предузећа која су несумњиво огроман фактор наше народне привреде као и углед наше државе. Од одговора на овакву интерпелацију зависи углед наше државе, јер је држава остала дужна 3 месеца рударима државних предузећа не исплативши им њихове наднице. (Гласови: четири месеца).

Господо, ја морам да идем мало и у прошлост, нарочито због тога што се приликом ове дебате говорило и о Крфу 1917 године, те ми доволите да споменем и мој рад на седници делегације Југословенског одбора са српском владом, која је одржана 28 јуна 1917 године. Тамо сам ја, господо, у своме говору тражио да самоуправне јединице треба да буду створене тако да одговарају социјалним, економским и географским односима. Овом тврдњом сам ја одбио 28 јуна 1917 године оне историско-политичке индивидуалитете, о којима је било говора овде у декларацији Народног клуба. И кад сам ово најодлучније одбио, казао сам да мисао великих и економских социјалних јединица треба да уђу у Крфску декларацију, и том приликом рекао сам, да би сретни били, ако би се ове јединице социјалне и економске поклапале са досадашњим историским границама, а никако да се не чувају досадашњи облици. То је било оглашћавање рата оним индивидуалитетима политичко-историским, са којима је већ тада Трумбић доста јако кокетирао, премда је најављивао, да је против федерализма.

Господо, овде је предамно једна књига о раду на коме су сарађивали двојица који су и данас у овој Скупштини: Господин Претседник наше Скупштине г. Др. Коста Кумануди и ја. То је рад уставне комисије из године 1920. Стојан Протић наименовао је 1920 једну комисију, која је требала да спреми нов Устав. Ја нећу да улазим у ово уставно питање. Онако како је почео ово питање г. Стојан Протић, ја мислим да је ово питање добро почето и да се је продужило његовим трагом у стварању великих самоуправа, не би се данас догодило то, да нам са оне стране долазе декларације о федерализму. И у томе раду из 1920 године има један, рекао бих, пикантан додаток: Моје одвојено мишљење о организацији покрајинске власти. Ми смо тако звали оно што се данас зове бановина. На крају тога додатка ја сам навео да је уређење покрајинских скупштина и уређење округа и општина. Ту смо сада на тој великој прекретници са које ја не могу да идем за г. Др. Милославом Стојадиновићем. Господо, треба извесна питања узимати хладно и без патоса. Па тако и ово питање наше некадашње управе под Аустријом не сме се узимати са становишта некаквог национализма. Управа је једна потпуно практична ствар. Управа је питање искуства и то стогодишњег и више столећног искуства. И да не бих на ово питање гледао са становишта југословенског, ја ћу да гледам ово питање са становишта италијанског. Кад су ушли Италијани у Трет 1918 г., онда је један Италијан из Краљевине Италије питао једног тршћанског Италијана: Какву мислите да ћете управу добити? Он му је казао сјајну, све ће бити ипак италијанско! Онда је онај Италијан из Краљевине, из Рима, одговорио: То је сасвим погрешно; управа која ће сада доћи, биће много гора, него што је била стара аустријска

управа и то се до последње тачкице реализовало. Исто тако не смемо ни ми да ово искуство у нашим крајевима одбацимо у погледу самоуправне администрације, јер је оно плод наше властите земље, пошто смо ми кроз генерације и Хрвати и Словенци сарађивали на стварању те самоуправе. Ми не смемо тако лако и без икакве критике преко тога прећи. Ја имам овде у својим рукама краљски дежелни ред у општини, дакле онај земаљски ред о уређењу општина који је важио у војводини Крањској. Ја морам овде исправити једно тврђење, а то је да кад унифицирамо наше општинско законодавство имамо да рачунамо само са шест законодавстава. То није истина. Ми имамо посла са девет законодавстава. У словеначким земљама је било особито законодавство о општинама и у Крањској, и у Штајерској, и у Корупској, и у Горици, и у Трсту и у Истри. И свако ово општинско законодавство развијало се после самостално, како је то најбоље одговарало приликама, дотичног краја. То је било пређашње стање.

Шта је општина?

Када сам говорио мало пре, о овој трећини Дубровника, о овом земљотресу старог Дубровника, кад је био стари Дубровник у осамнаестом веку порушен, и кад су скоро све владике и властелини, ове мале републике били мртви, под рушевинама свих зграда својих, тада је остало само неколико њихових велможа живих, те ван видина Дубровника су створили своју општину, сасвим нову општину, и ова општина је била скупина људи, који су се спасли и који стварају нове облике своје раније државе.

Општина, то су људи. Енглеска једна пословица каже „Men, no measures“ „Људи, не мере“. То је оно једно проклетство Југославије, да се не води никада рачуна о људима. Људи су главно, а не закони. Исто тако и за општину је главно, ко су општинари. Једну заједницу не бране видови, како кажу стари Грци, не видови него људи. Ја бих тражио политички појам општине. Видите најизразитији појам општине био је развијен у Енглеској. И ту видимо основицу самоуправе, како се у Енглеској из општине дижу после више и коначно највиша јединица самоуправна. Енглески парламенат је кућа општина, пошто је у Енглеској уставној историји парламенат био највиши браниоц енглеске самоуправе. Изасланици општина, то је био некад енглески парламенат. Данас се именује зграда енглеског парламента као и доња кућа: House of commons, кућа општина.

И нигде се, господо, тако јасно као у Енглеској не види ова основица сваког самоуправног живота, која је општина. Против општине ко је стајао? — Стајали су завојевачи. У XIII веку, германски завојевачи под Виљемом I., који су дошли у Енглеску, подвргли су домаће становништво, наметнули су своју власт, и овај германски Краљ Виљем Освајач почео је да организира своју државу, своју Краљевину, која је стајала против организације општина. И цела борба у историји енглеске уставности била је оваква: Борба организације државне и организације општине, да коначно у тој борби Германа и негермана, тако рећи, победи општински принцип, парламентарни принцип. Ту видите, како је посве везано начело општина са

начелом целокупне самоуправе и са начелом највише самоуправе, заправо Парламента,

Драги пријатељи, ја сам учинио ту један скок, кад сам прешао од једног словеначког општинског реда у разлагање енглеског политичког живота. Драги пријатељи, у овој отсућности, извињите господине Стојадиновићу, ако сам ја рекао: Ви сте врло лепо говорили и дивно говорили, само ја не могу усвојити једно главно ваше начело, које сте изравили, ово начело, да овај општински закон ванста гарантира самоуправу. То је основна тачка мога излагања, и ја мислим да ћу ово и да докажем. Умните само једно врло важно начело у овом закону, а то је: надзор над општинама. Како је израђено то питање надзора над општинама у нашем старом општинском закону, тако званом земаљском реду Крањском, где је надзор над општинама вршио земаљски одбор, а то је самоуправно тело, које је бирано од сабора, и према томе врло је велика разлика, да ли ћу ја да дам да надзор над општинама врши једно изабрано тело, или ће тај надзор да врши средњи начелник. Огромна је разлика ако ту средњи начелник има оваку прерогативу, тако рекући, да врши цео надзор општинске самоуправе. Јер ево по овом пројекту закона: средњи начелник има права да присуствује седницама општинског одбора. Даље, надзорна власт има права да прегледа рад општинског одбора. Надзорна власт има права да врши преглед над општинским финансијама и рачунима (*Глас*: То је било и под Аустријом, и Мађарском). Средњи начелник никако, већ само земаљски одбор је имао то право. То је био један једини орган, који је био изражај политичког мишљења сабора. Овај земаљски одбор био је претставник земаљске самоуправе, а то је нешто сасвим друго, него кад дате да тај надзор врши државна власт, зато је потребно да тај надзор врши само једна виша самоуправна власт. (*Извештај Др. Стојадиновић*; Има држава, код којих постоје самоуправе, а код којих сама држава врши надзорну власт). Ја овде улавим у срце овог питања. Пошто овде није почело, као што је требало са законом о бановинском уређењу, него је почело с организацијом најосновнијег самоуправног тела са општином, то је била основна погрешка. Ја сам 1920 године у своме одељеном мишљењу у погледу бановина предложио да општинско уређење припада бановинама, пошто је потпуно немогуће да у једној држави од 14 милиона становника, које има огромне разлике у својим границама, жали Боже, има само једно општинско уређење, и то се сада ради. Ја врло жалим, да Влада није почела са питањем бановинских уређења. То је била основна грешка. И шта се десило услед тога, што се ишло сувише површним путем, и што се на површан начин решавало то питање? Догодило се то, да је свега 180 посланика гласало јуче за овај пројекат закона, а да је гласало 17 против њега. Али тако исто сте заборавили, да је цела Приморска бановина одустала од гласања. (*Извештај Др. Стојадиновић*: Није истина. Они су сви гласали за. *Глас*: Није ни један гласао!) Ни један, него су сви одустали од гласања. А ако би гледао у срце посланика наше Дравске бановине, мојих другова, ја знам шта би тамо открио.

И што се тиче Савске бановине, ситуација је таква да се још и данас у Претседништву владе

воде преговори да ли се још може тај закон примити или не. (*Др. Стојадиновић*: Није!) Бар тако би се рекло и ова господа из Савске бановине нису одушевљена за овај закон.

Дакле видите, господо, какав је то закон, ако против њега гласају посланици целе једне бановине. Ја жалим да се са овога места није говорило о том бановинском начину издвајања посланика и о решавању појединих питања по бановинама. Ја мислим да је то велика погрешка и да се никад ни у једној федеративној држави не догађа да се господа посланици скупљају по великим јединицама, јер сви су посланици једног Парламента па се не могу стварати бановинске групе.

Али морам и то да кажем да се мора имати тај факт пред очима. Ако посланици целе једне бановине дођу до овога мишљења, онда је то доказ да тај закон није добар.

Господо, како може да тај закон буде добар, кад је он за све општине у нашој земљи, кад је у нашој земљи огромна разлика што се тиче општина. Ја сам из једног среза, — нећу да хвалим свој срез, али је у њему средње место једна општина која има своју хиљаду годишњу прошлост, и то непрекидну управу и самоуправну прошлост. И због тога ја могу да разумем, зашто господа посланици из Приморске бановине нису гласали за овај закон, могу да разумем због тога што има места у Далмацији као н. пр. је Корчула и друга места у Далмацији, које непрекидним самоуправним животом живе толико стотина и стотина година. Овакве општине не могу се ставити под исти закон као једна општина у Зетској или Вардарској бановини. То је тако јасно, да ви ако запитате једног нејугословена, него једног Немца, Американца или Енглеца, сваки ће дати тај несумњив одговор.

Господо, знате ли ви од чега ми патимо? Ми патимо више него од декларација него и од пуктација, него од чега другог, од помајкања поверења, од кризе поверења. (*Чује се*: Тако је!) То је, господо, основица целокупне економске садашње кризе, то је исто у нашем политичком животу, то је најгоре, помајкање поверења.

Господо, ми смо унитарци. Али у исто време ми смо за децентрализацију. Ипак ми то нисмо у томе моменту, када ми доносимо овакав општински закон. То значи једну неискреност, пошто се не може узети проблем децентрализације и децентрације за овакав један закон, који ми хоћемо да донесемо о општинама.

Да пређем само на некоје ствари које ми се чине лоше. Наш стари крањски општински ред говори о завичајности и о чланству односно у општини (*deležniki*) и прави разлику међу онима који имају домовинску правцу, и који немају, него имају кућу, или обит.

Ја мислим да је ова разлика између завичајности и чланства у општини потребна. Овим законом се избрисала за будућност завичајности. Да је то са гледишта општинскога права велика погрешка, ви ћете то ускоро видети. То ће нам се у скорој будућности љуто осветити.

Даље, овде се каже како свака општина мора имати најмање 3.000 становника. Господо, и ја сам присталица великих општина. Али, узмимо само

мој случај, узмимо случај у моме срезу. У моме срезу нема ни једне општине која има 3.000 становника. Све су испод 3.000. Према томе ни једна општина из мога среза не може потпасти под овај закон.

Господо, још нешто врло важно што се овим законом регулише, то су општинске финансије. Ја сам баш данас овде прочитао један амандман финансијског закона у коме се каже да општине не смеју установљавати, разрезивати и наплаћивати никакав прирез, никакву таксу и никакву трошарину, ако за то немају одобрења Министра финансија. Видите, господо, ово је опет израз овога да се говори о некаквој децентрализацији, а међутим ви видите ту највећу централизацију, видите највећег централизатора баш Министра финансија. Ја вас питам, господо, да ли је ово потребно? По моме убеђењу није, јер Министар финансија никад не може да контролише толико хиљада општина, колико их ми имамо. Много је лепше и много је стварније ово питање било регулисано у старом Краљском општинском закону. Ту се у § 79 каже: „Ако би прирез износио преко 15% од директних приреза и трошарине, онда дозволу за то даје самоуправна јединица, тојест земаљски одбор, а ако износи над 50%, онда ту дозволу даје земаљски одбор (Данас би казали бановина). Ту, дакле, нема никаква посла Министар финансија. И ту се, господо, испољава једно начело самоуправе, једно најважније начело самоуправе, финансијска самосталност. Та финансијска самоуправа, господо, овим законом није загарантована. Ако је прирез био изнад 100%, дозволу је давао земаљски сабор и сам цар, а не каква централна управна власт.

Видите, ми смо се толико ту цапали око трошарине у овоме Парламенту, а ја мислим да је ово питање било апсолутно лоше решено, пошто је ово питање решено противу свију начела једне савремене пореске политике. Земаљски краљски ред лепо каже: Да трошарина спада у делокруг земаљске самоуправе. Ове земаљске управе ће много боље знати да рукују овим питањем него један централни парламент. Овај наш стари земаљски ред има ипак у себи једну политичку идеју, т. ј. да се код распуштања општинског одбора и смене општинског претседника има у првом реду мислити на политички моменат. § 99 Краљског дежелног реда лепо каже да, пошто је ово распуштање једно политичко решење и последица извесних политичких догађаја, има политичка земаљска власт распустити општинско претседништво. А шта смо ми ставили сада? Ми смо ставили да је могућа жалба од бана на управни суд. Па шта ту може управни суд? Он не може да решава једно чисто политичко питање. Распуштање једне општине, то је апсолутно једна политичка ствар. Ја ћу Вам рећи зашто је то једна политичка ствар. Ја сам добио јуче, 10. фебруара, Лазина интересовати, од своје средске организације у Словенградцу један извештај, шта је урађено у срезу после пунктација Корощевих. Мени је било јављено да је цео један низ општина изјавио да неће изјавити преданост Њ. В. Краљу.

Господине Министре, ја ћу да Вам кажем ово и молим Вас, да то примите на знање да је цели низ општина у моме срезу изјавио да се неће придружити предлогу да се изјавио Њ. В. Краљу оданост и тиме да се сузбију пунктације г. Ко-

рошца. Дакле у томе случају то је једно чисто политичко питање и ту треба да политичка власт одмах смени оваквог претседника општине. То је доказ да је потребна ингеренција политичких власти, ако се догађају овакве ствари и да ту нема места за никакви управни суд. Што ће ту управни суд? То није његова ствар да решава једно политичко питање.

Ово је једно врло важно питање (Др. Стојадиновић: Нисте пажљиво прочитали пројекат!) Ја вас молим да ми објасните, ако није овако, и ја ћу вам, ако успете, бити врло захвалан. Моје је уверење да овакво једно замашно питање, као што је питање општинске самоуправе, не може да се реши на основи једног закона који доноси Парламент, него се може решити само на тај начин, да Парламент да један велики нацрт према коме има да се развијају општине у бановини на основи једног оквирног уређења, једног оквирног закона, да после прописују уређење општина у појединим крајевима и на начин како то најбоље одговара приликама тих крајева. Због тога је било потребно најпре решити питање бановинског уређења и створити тиме један форум пред којим ће проблем општинске самоуправе бити друкчије решен него овде, али ипак бити решен у оквиру великих начела које треба да даде једна савремена и уређена држава. Никакво решење питања није, ако се стрпа у један закон о општинама много детаља, много појединости, које су можда врло добре за овај или онај део државе, али нису добре за целу државу.

То су дубоки, основани и оправдани разлози због којих сам ја гласао против овога предлога.

Не треба да понављам, да сам ја за везивање листа општинских одбора са странком. Ја тврдим и ова моја тврдња је израз мога најдубљег унутрашњег убеђења, да се чини једна велика погрешка што се жури, јер ова журба није на своме месту. Ова страшна журба је нешто најгоре што се може учинити.

Ми нисмо зрели за извођење општинских избора, а нисмо због тога, што ће њихови резултати бити уперени против главних начела наше државе, против државног и народног јединства. Ја нећу да будем глас Касандре, али ми се чини, да је то истина, јер земља није зрела још за све изборе, и ви ћете на изборима добити одговор који ће запрестити све вас. Ја то говорим одавде и господину Стојадиновићу и Влади. Није се смело узети овакво једно велико питање тако површно. На крају крајева логично је да се запитамо, како ми стојимо према својим бирачима, доносили, овакав закон, према бирачима који од нас траже апсолутну децентрализацију. Ви доносите један закон који је апсолутна негација сваке децентрализације. Ми смо од наших народа упућени да спроводимо децентрализацију наше државне управе, а Влада долази са законом који је један тестимонијум централима.

По моме мишљењу овај закон није ни савремен, пошто он не даје ни женско право гласа. Истина био би запрепашћујући ефекат, када би се у целини, свима женама, свима овим непписаним милионима жена у Југославији дало право гласа.

Па то нема никаквог смисла. Ја, господо, не знам зашто наображена жена, која је свршрла универзитет, која је у суду намештена било као при-

правник или чак као виши чиновник, или која води свој обрт или трговину, која је дакле један фактор у економском животу, велим не знам зашто она не била имала општинско изборно право. То не могу да разумем, зашто је то тако и то у времену кад су жене у другим земљама, Америци и Енглеској министри, да се наображеним женама не даје право да могу бирати општинске одборнике, право које има последњи неписмени пастир или чобан. То је једна социјална неправда, а кад ви долазите овде са хрватским питањем, ја онда велим да хрватско питање није једно државно питање него питање државне савремености.

Поштрејседник Др. Авдо Хасанбеговић: Молим вас да завршите свој говор.

Др. Богумил Вошњак: Ми као искрени и поштени унитаристи, али не декретирани унитаристи или декретирани Југословени већ као људи, који су се заузимали за унитаризам, јер ја кажем за себе да је код мене још пре рата, пре ове државе, појам Југословенства био, дакле, увек везан за децентрализацијом. Али смо за ту југословенску децентрализацију у најширем обиму како то државна, знаност нам показује. У тој децентрализацији треба да се иде далеко и енергично. Јер само тако, тим путем, ако идемо енергично напред према савремености и ако имамо пред собом циљеве савремене државе, ми се нећемо плашити те савремене децентрализације. То је једини пут којим се хоће да сузбије разорна тенденција федерализма. Али са оваквим законом и скученим појмовима о децентрализацији, ви нећете сузбити опасност, која прети и грози нашој земљи од федерализма. Једино ако се поштено и отворено говори и ако идемо унитарним путем и у исто време и путем енергичне децентрализације, ми ћемо сузбити највећу опасност које данас прете нашем државном дому. Тиме ја завршујем свој говор.

Поштрејседник Др. Авдо Хасанбеговић: Има реч г. Др. Светислав Михаиловић.

Др. Светислав Михаиловић: Господо народни посланици, ви сте чули у генералној дебати да смо ми пре овога закона, који ћемо сад изгласати и у појединостима, имали у нашој држави, 7, 8, 9, закона са 6 разних законодавних система. Чули сте и то, господо, да се тежило у одбору да се све то споји тако и да из свега узмемо оно што је најбоље. Ја зато, господо, хоћу да се позабавим са крајем говора мога поштованогa предговорника, који је рекао како је Краљевска влада изнела један површан закон. Господо, ви сте чули од известнога већине то да је Краљевска влада поднела један предлог, који је у одбору и то са лојалном сарађијом опозиције, јер је она тада била лојална, свестрано претресана.

Ми смо на многим и многим седницама расправљали и размисљали о томе и донели смо нешто што мислимо да је заиста најбоље. Зато не може и нема права г. др. Вошњак да каже да смо ми донели један површан закон, јер тај закон је изгласан овде у начелу, с тим законом су се сложили баш ваши људи из опозиције, и од ваших предлога врло много је примљено у одбору, тако да овај предлог, како је из одбора изишао, претставља једну резултанту свих тежњи и гледишта целокупнога одбора, како из владине већине тако и из мањине. Ја због тога, господо, хоћу да подвучем

то, што је рекао г. извештач већине, да је ово заиста једна резултанта свих тежњи које су се манифестовале у одбору и да смо се ми трудили да овим законским предлогом дамо оно што је најбоље.

Мој поштовани предговорник који је врло заимљив и често забаван у овој Скупштини и који са много хумора говори у дискусијама, он је на пример приликом дебате о закону о изборима народних посланика казао да је тај закон једна чиста хемија из које није изишло чисто злато! Ја не знам да ли је то каква много духовита шала, али знам да ни из ове Скупштине, па ни из једне друге Скупштине, неће изићи чисто злато. Природно је онда да ни овај закон није чисто злато. У одбору се је на пример предлагало од стране г. Др. Грге Анђелиновића и другова, да ово буде један оквирни закон, али је та ствар код већине пропала. Хоћу тиме да кажем да је у одбору опозиција имала друкчије држање и тамо је лојално сарађивала са нама. И ја сам био за оквирни закон, као и г. Грга Анђелиновић, али је међутим гледиште већине било да не треба доносити оквирни закон већ један закон којим ће се дефинитивно регулисати сви односи. И кад знамо, господо, да је раније било шест разних законодавстава, природно је да то није био лапосао. Сви смо ми по мало тврдоглави сваки је од нас дошао са свога посебног подручја и сваки је био уверења и мислио да је оно што је код њега постојало до сада најбоље. Ми смо на пример чули од Шумадинаца: Па по богу, брате, зар ви хоћете наше кметове да нам укинете? Ми из Хрватске смо опет говорили: Зар наше напредне општине са стручно-образованим бележницима хоће да нам сведете на ниво најобичнијих босанских или србијанских сеоских општина? Као што видите, изнoшена су разна мишљења и захтеви. Г. извештач већине лепо вам је изнео овде историјат целог овог питања по закону о општинама, почевши од Фараона па надаље, и, као што рекох, опозиција је тада лојално сарађивала са нама, а ово што се овде говори, то је говор кроз прозор за народ и за галерију, без стручности и објективности. (Жагор и протести код чланова опозиције.)

Кад је реч, господо, о специјалној дебати г. др. Вошњак завршио је тиме да треба да се изврши кандидација по странкама. Тај је предлог у одбору најпре изнео члан његовога клуба г. др. Живан Лукић и тај предлог донета на први поглед изгледа симпатичан. Донета, кад ми хоћемо чисто Југословенство, кад имамо радикално-сељачку демократију — јер сви смо ми чисти Југословени и ја одбијам оно што је рекао г. Хођера да међу нама има можда чланова већине који су федералисти, напротив, ја сматрам да смо сви ми искрени Југословени и да тежимо томе да заједнички сарађујемо на сваком јавном послу и да учинимо оно што је најбоље за државу. Као што рекох и овај предлог мањине на први поглед изгледа симпатичан и можда би и било потребно усвојити га, нарочито за оне крајеве у којима смо у мањини, али ја сматрам да је тај предлог и противан Уставу. Не може се, господо, од једнога права направити дужност. Грађани ове земље имају права да се удружују, да буду у једној странци, али немају те дужности. Па како онда можете тражити да се кандидација мора везивати за странку, да свако мора припадати једној странци?!

Господо, ви губите из вида да све те општине нису у првом реду само политичке јединице, јер ви, господо, хоћете то да имате општину и да ћете засести у општини и узети власт помоћу општине. Власт је главно, иако власт можемо изгубити. Ви хоћете да општине буду куле партијске којима ћете ви завладати и одатле ратовати. Ви хоћете да председник општине, баш ви из опозиције који се толико размећете са демократизмом, ви хоћете да будете у општини газде, да наместите за председника своју креатуру, а да председник има за деловођу општинског слугерађу, који нема никаква права и кога може најуришти кад год хоће и ко хоће и на тај начин да држите власт у својим рукама. Ја сматрам да то није добро. Сматрам да је добар предлог владин и одборске већине.

Приговора се јавном гласању и ти приговори могу изледати симпатични. Ја сам, господо, живео пре рата као адвокат преко, у тадањој Мађарској и мене су затварали и ја сам увек гледао као на идеал и савршенство и као млад човек говорио о зборовима и о општем праву, тајном гласању и партијским листама. Данас кажем, кад сам дошао овде и кад сам почео да се бавим политиком и постао народни посланик, ја сам видео да тајно гласање није увек згодно и да у данашњим политичким приликама, кад имамо ове пункциције, кад смо са свих страна окружени непријатељима, ја мислим да је јавно гласање поштеније и да словенском елементу више одговара (Милош Драговић; Влада је изазвала пункциције и немојте бранити владу!)

Пошћредседник Др. Авдо Хасанбеговић: Господине посланиче, ово је специјална дебата.

Др. Светислав Михајловић: Господин председник је казао, да се дискутује о свима тачкама заједно. Ја вас молим да не сметате једног члана владине већине, када нисте сметали господу из опозиције.

Пошћредседник Др. Авдо Хасанбеговић: Опозиција сам ја господина. То је моје право.

Др. Светислав Михајловић: Шта је само говорио господин Вошњак? Све његове примедбе су из генералне дебате. Али ја нећу да злоупотребљавам ваше поверење. Ја сам због болести изгубио ред у дебати, али сам хтео да побијем оне примедбе које су пале и које ће пасти. Пошто је председник не жели да даље брани владу, која у осталом нема шта да се брани, дозволите да говорим опет специјално.

Пошћредседник Др. Авдо Хасанбеговић: То је ваша ствар, изволите говорити у специјалној дебати,

Др. Светислав Михајловић: Ако хоћете да ме сметате, онда нећу да говорим. Ја мислим да је погрешно било да се говори о свима параграфима од једаред. А то је председништво одредило да се овако дискутује, иначе је бих говорио код сваког параграфа. Кад сте пустили да један посланик говори три четврти сата, а нисте га опоменули, онда пустите и мене.

Пошћредседник Др. Авдо Хасанбеговић: Јесам, господине посланиче, ја сам опоменуо. Немојте долазити у сукоб са Пословником.

Др. Светислав Михајловић: Ово су биле моје генералне опомене. Сад хоћу да кажем још то-

лико, да се слажем у главном са оним што је казао известилац већине, да је овај закон комбинација свију законодаваца и да је унешено оно што је најбоље. То је делимично тачно, јер и господин председник зна, да смо сви имали много предлога који су пропали у одбору. Једино смо успели да се осигура службеницима право пензије и стечена права. О сталности није могло бити ни речи. Ја сам предлагао да општински службеници могу бити отпуштани само дисциплинском пресудом. Г. Иванчевић ће изнети низ амандмана са којима се и ја делом слажем и молим да то примите.

И да поправи оно што нисмо тамо довршили. Ја ћу покуравајући се наредби Председништва да пређем и поменем још неке ствари, пошто има пуно амандмана и ствари које ће накнадно ући и са којима ја слажем. Ја ћу проговорити неколико речи о § 84, који је у владином предлогу § 82, и који говори о председнику. Господо, кад говорим о томе параграфу, ја морам да вам изнесем каква је разлика између законодавства у Србији и црногорског законодавства. У Србији није било чиновништво општинско. Председник је у општини био све и сва као и општински одбор, а сам председник поред тога био је и шеф администрације. Општински деловођа у српским општинама био је субординиран председнику и није био много писменији и школованији од њега. У Хрватској, Славонији и Војводини тамо су се бирали председници општина по мађарском закону, и њих је по једној одредби кандидирао срески начелник. Мађари су ову одредбу донели с тога да би у једној држави, где су имали мањину, гледали дамају створити већину, и ја ту одредбу нисам хтео ни да поменем и предложим у одбору, јер сам сматрао да би то била негација самоуправе, кад би начелник срески кандидовао председнике општина. Али сматрам кад господу тврде да треба у закон да унесемо све што је најбоље, онда мислим да треба да оставимо све оно што је било добро преко, јер што се рекло у одбору, не треба срозати наше општине на ниво општина које нису имале стручне и добро чиновништво. За општинска бележнице код нас по закону прво су тражило 6 разреда гимназије, а доцније 8 и бележнички курс. Њихов положај био је координиран према председнику који се у Хрватској звао начелник, а кнез у Војводини. Кнез је био глава, и њега је бирао народ, а положај чиновника био је као што рекох координиран. Кнез је био душа администрације. И у овај параграф ушло је нешто што на око изгледа демократски. Ја се слажем да народ бира председнике општине и да они буду претставници народа и чак сматрам да је оно што је ушло у пројекат владе, да председник руководи администрацијом, утврђује распоред рада, чува општински печат и друго, добро што је ушло и овде, само што се овде не каже да је он шеф целокупне администрације. Ви сте чули од г. известивоца, који је казао да је Г. Министар у одбору био еластичан и мислио је да је нама попустило већ у томе што су изостављене речи, да је председник шеф целокупне администрације. Тиме се, господо, није ништа поправило, јер је ипак фактички остало да је председник шеф администрације. То стоји нарочито кад се прочита параграф, који говори о општинском делокругу и у којима

су набројани и они послови пренешени на општине од стране државе. Кад тај параграф прочитате, видите да председник руководи администрацијом, утврђује распоред рада, чува општински печат и потписује сва акта и друго, што не би требало да буде, јер ће ипак можда бити само полуписмен човек. Господо, циљ овога члана према многобројним пословима одређених у делокруг председника требао је да тражи да председник општине има најмање академско образовање, што је предложено у одбору наш уважени председник и који је тражио да се то унесе у закон.

Господо, ја сам споменуо да ми имамо разних менталитета, јер г. др. Лукић у одбору је казао, како је све једно и поред тога, што је општински деловођа био нико и ништа, да га је општински одбор могао, када хоће најурити, да он зна да је било општинских деловођа код њега, који су били 20 година у апси, јер за њих председник није ни одговарао, и он му никад није подвалио. Господо, кад се говори о тој подвали, у мом Срему, кад се каже „подвалио“, то је превара. У неким крајевима у Србији кад се каже: ала му је подвалио, то је шаљиво, значи да га је надмудрио. Господо, ја мислим, да ће бити надмудривања, ако општински деловођа буде школованији, јер он неће да му подвали, него ће гледати да га надмудри. Незгодно је унети у закон да у одбор улазе угледни, поштени људи у народу, који ће бити председници и да они одговарају за оно што не разумеју, да одговарају за свога деловођу или бележника, а да они лично не одговарају.

Ја сам предложио у одбору и то предлажем и данас да се овај делокруг општинског деловође, који врши службу у општини, или што се код нас каже бележник, да се тај делокруг председника, деловође или бележника подели, и зато сматрам да овај параграф није добар него смо имали много бољу редакцију, коју је дао савез општинских службеника. Тамо се каже: Председник је представник општине у свима односима и пословима. У његову дужност спада прво, да наређује издатке о буџету, и друго да одржава дисциплину, да одобрава отсуства од 8 дана, све као што је овде, треће да потписује све тужбе на акта за која су потребна два потписа, четврто да изриче казне и т. д. На сада каже шта председник има да врши заједно са стручним референтом и набраја шта има да врши председник са стручним референтом.

Ако већ не примите ово, ја бих имао предложити другу редакцију, да се то поправи, и молим г. референта, кад дође на ред да говори, да се о томе изјасни: да ли не би могао поправити тај параграф, да се и о општинском деловођи, по овоме параграфу, одреде његове дужности и права, те да се зна, зашто одговара председник, зашто одговара стручни орган. Господо, овако, како се овде ради, леп је принцип, али ми ћемо занета срозати наше општине. Треба имати на уму, да ми имамо у нашој земљи сеоских општина, које су много веће од градова Смедерева и Ваљева. Може ту доћи за председнике један човек, који ће бити изабран народним поверењем, који ће бити народни трибун и угледан члан Ј.Р.С.Д., али који неће моћи да води општину па да он заповеда и наређује општинском деловођи, који зна стручне ствари,

који ће читати све те ствари, које долазе од разних министарстава и разних надлештава. Ја мислим, да то неће бити добро. Председник одбора већине у своме лепом и документованом говору изнео је један пример, како је било у Босни, где општине своје на најнижем нивоу, јер су тек сада почеле, и како је у кафану дошао општински деловођа и казао: Браћо има ли који писмен, који може ово прочитати и показао је једно поверљиво наређење Министарства војске. Ако будете задржали ову редакцију, ако буде направљени од наших деловођа обичне слуге, који могу по жељи одбора и председника излетети из општине напоље, кад они хоће, онда нећете добити добре чиновнике. Зашто смо се у одбору борили, да се стечена права општинских чиновника, који врше важне функције загарантују? Зашто смо се борили да то буду школовани људи? — Зато, што смо сматрали, да то није питање неког принципа демократије, него што ће од тога патити држава. Општина није само политичка јединица, него је културна јединица, на коју држава преноси ужасно велики делокруг. Ако ту не буду плаћени људи, чија ће egzистенција бити осигурана, који ће нешто знати, него ако се то повери владиним људима, добрим људима из народа, јер влада мисли, да ће дуго владати, а не мисли на то, да може да се окрене ветар, па да људи који буду ту, буду против нас, — ја мислим, да ће се забрљавити општине и да ће се од уређених општина направити вашар и страдаће наша администрација.

Ја молим да се ова редакција прими и молим господина референта да све ове моје напомене, које сам изнео изволи узети у обзир.

Господо, на крају хоћу још да споменем нешто са чиме се такође не слажем. Господо, на крају овога параграфа каже се: „Председник има права да казни новчано до 50— динара или затвором до 24 часа онога ко не послуша његову закониту наредбу. Ове казне могу се одмах извршити, а против њих могу се употребити редовни „правни лекови“. Господо, ја сам у одбору био заједно са г. др. Гргом Анђелиновићем и ми смо били против тога законског предлога и прво смо имали већину у одбору. Они који су тражили то, казали су да треба дати председнику већи углед, већи ауторитет. У Србији председник је тако што и имао, али није имао права кажњавања; право кажњавања имао је кмет. У тако званим пречанским крајевима председник није имао такву власт. Он је био на челу општине и представник њен, и није могао никога да казни, а по овоме ви ћете направити страначке наше. Да ли о томе мисле Краљевска влада и г. Министар унутрашњих дела, који је врло конципијантно на то пристао; да ли мисли председник одбора, који је трипут направно гласање, па се после вратио да још једанпут гласа, и пошто су накнадно од стране Ставриног клуба гласали још пет чланова они су добили већину. Зар г. др. Кешелевић није казао: Наши Црногорци неће да гласају, ако се председнику не да власт.

Нама, господо, треба поштена администрација. Узмимо да ту дођу анђели, људи који су добри за председника, па ипак смо ја, Грга Анђелиновић и други правници, изузев др. Лукића, казали да је овај параграф опасан. И ја хоћу ауторитет председника, али нећу да направим од њега народнога

пашу. Каже се: „Све казне могу се одмах извршити и против њих могу се употребити правни лекови“. Значи, претседник може да сгрпа у хапс и оцепи 25 батина, а после тога можеш ићи да се жалиш. То је једна смешна ствар и правни апсурд. Мислите ли да ће на то место доћи све поштени људи? Па шта мислите, колико претседник општине може да шиканира своје противнике на основу овога параграфа? Овде се каже: „Ко не послуша његову закониту наредбу“. Узмите, на пример, да су учитељ или поп у његовом селу по мало противници режима. Ја не говорим ово као члан Ј.Р.С.Д., него говорим као човек који жели паметну и поштenu администрацију и један паметан и ваљан закон. Слушајте то ви г. Драговићу, нећете ви бити увек посланик, ово се може и вас тицати, па ће доћи претседник и рећи пандуру: „Еј ти бре, зовни тога учитеља!“ А учитељ седи у школи и ради, не може одмах да дође, већ долази тек после једнога или два сата, а претседник ће му рећи: „Знаш ли ти бре ко сам ја, ко те зове и зашто ниси одмах дошао, па хајд у затвор“. Мислите ли ви да тај претседник општине може бити и женкареш, па ће на основу тога параграфа моћи да шиканира и жене. Позиваће жене сваког дана. Овде се каже да је то један закон и каже се: законита наредба“. Преко општине достављају се разни позиви. Претседник може на тај начин да завитлава све поштене жене у селу, да их позива ради некога саслушања или саопштења, па ако одмах не дођу да их казни са 50— динара глобе. Ја сам изнео мало драстичан пример, али сматрам да је овај параграф опасан. Претседник општине није судија који има квалификацију и који може да сноси одговорност за кажњавање; он нека затвара скитнице и пијанице, а не мирне и поштене грађане. Претседник може бити, као што рекох, добар човек, али може бити и паца и направити пашалук од општине; ја се с тога с тим не слажем, и зато ћу ја гласати против овога параграфа.

Поштрејседник др. Коста Поповић: Реч има г. Милинко Милутиновић.

Милинко Милутиновић: Господо, у моменту када се пред нама налази закон о општинама, налазим за нужно да напоменем неке појединости као дугогодишњи и бивши претседник општине и да са искуством које сам стекао изнесем неколико својих запажања поводом доношења овог закона о општинама. Чим се прочита овај пројекат, одмах пада у очи то да се сва иницијатива за извођење свих послова културно-економског и социјалног унапређења народа, за управљање општинском имовином, старање о уредности саобраћаја, о невољнима и убогим, о народном здрављу, о унапређењу народног газдинства и ширењу народне просвете, и тако даље, — додељује одбору и управи на челу са претседником. Такође се претседнику и општинској управи додељује сва власт месне полиције у општини и казнена власт, као и управљање општинским финансијама, и најзад, претседник се одређује као шеф целокупне општинске администрације, са компетенцијом распоређивања рада општинским службеницима, контролisanе тога рада, ревизија општинске касе и новчаних књига, руковођење пословима државне управе у пренетом делокругу на општине.

Господо народни посланици, сва ова права и

надлежности дају се у руке човека, за кога се као целокупна стручна спрема тражи обична писменост на службеном језику. Господо народни посланици, кад се пак у погледу и односу према општинским чиновницима и службеницима разматра овај пројекат, онда се добија утисак да они уопште нису ни потребни. Господо народни посланици, не треба бити више у заблуди, јер ретки су случајеви да је претседник стручно спреман и добро способан за вођење целокупне администрације. Већина претседника биће једва толико писмени да се могу само на акта потписати, а о каквој предузимљивости на унапређењу општине они ни појма немају, већ све то мора вршити општински деловођа. Господо народни посланици, општински деловођа био је раније, па он мора и надаље бити најглавнији функционер у општинској администрацији, па би стога требало оставити бановинама да оне регулишу уредбама принадлежности и квалификације општинских чиновника. То се могло у овом пројекту предвидети онако, како је то било предвиђено у члану 118 нашег старог закона о општинама. Овако како је урађено, то у ствари и не значи изједначавање закона о општинама у нашој Краљевини, већ напротив значи утврђивање постојећег партикуларног законодавства, уколико се односи на општинске чиновнике.

Господо народни посланици, чему то служи и хоћемо ли једном брисати ове разлике које нашу отаџбину стварно разједињују? Господо народни посланици, јер, ако се остави ова надлежност банским већима, сигурно је да ће свака бановина уредити ово питање на свој начин.

По моме мишљењу, господо народни посланици, требало би да се у овај закон унесе и питање о деловођама општинским, те да се и то питање овде расчисти. Не треба оставити да то питање решавају бановине, јер као што и сами знате, а и сам г. предговорник је лепо казао, општинске деловође играју у нашем животу велику улогу. Стога мислим да би требало да се то питање овде расчисти и да се унесе у овај пројекат закона.

Даље, господо народни посланици, ја мислим да и деловође са претседницима општинским треба подједнако да снесу одговорност; јер мени је познато да је већина претседника до сада била, а то ће бити и од сада, тако рећи полуписмена, јер једва могу и да се потпишу. И ја сам био претседник у селу зато је то мени врло добро познато. У варошима то је већ друга ствар, јер тамо има много више писмених него у селу. Зато ја мислим да поред претседника општине треба водећу реч да имају и деловође општинске и зато треба да се унесе да поред тога они имају и заједничку одговорност са претседником општине.

Ја сам, господо, противу пензионера, а не вољем да се гомилају пензионери, али се слажем с тим да имају права на пензију и деловође општинске зашто ће морати и они давати удовички улог, али се не бих сложио да целокупно општинско часништво има права на пензију.

Хоћу још неколико речи да кажем о томе да је наше мишљење, да би требало што пре да дођу општински избори, јер Влада после шестог јануара иако је имала у виду само добро народа и по њеном мишљењу довела најбоље људе, ипак нису дошли сви најбољи људи у општине него су многи

дошли помоћу кумова и пријатеља, стога је потребно да се ови избори општински што пре обаве у целој нашој земљи.

Завршујући овај мој говор, изјављујем да ћу гласати за овај предлог закона о општинама, али у исто време молим Краљевску владу да нареди да се што пре обаве нови избори (Живо одобравање).

Почивши председник др. Авдо Хасалбеговић: Има реч г. Станко Тркуља.

Станко Тркуља: Господо народни посланици, мени је врло жао да сам се јуче мало доцкан јавио за реч, па нисам могао ни да проговорим две три речи у начелу о општинском закону. Господо, будите уверени да је овај закон о општинама тако важан, да наш народ преко њега гледа највише на нас, како ћемо ми тај закон донети, јер је он најважнији закон за наш сељачки народ. Ја захваљујем ипак г. председнику, што ми је дозволило да се сад у овој специјалној дебати осврнем на више параграфа овога закона за које налазим да је најпрече да их треба изменити. Господо, кад бих говорио у начелној дискусији, само молим г. председника да ме не разуме криво, казао бих ово. Ја сам лане, кад сам говорио, рекао да се не могу начудити да се после шестог јануара покренуло овде неко верско и племенско питање, и да се тек сада питамо ко је Србин а ко Хрват? (Живо одобравање). Ја могу само да кажем ва то питање, да су то само господска потрзања, а наш сељак Србин или Хрват, или као што је сада југословенски сељак, он не заборавања на та питања. (Живо одобравање).

Наш сељак гледа како ће добити што боље законе, како ће наш државни буџет бити што мањи, те да државне терете сноси што лакше. Он гледа како ће моћи што боље да прода своје производе, а како ће опет што јефтиније да купи оно што му ва кућу треба.

Није то, господо, више питање предузетне или послератне политике него то питање само господа потрику. (Аплауз).

Господо, ја ћу се сада осврнути лично на општински закон, јер као што кажем то је питање најважније за наш народ. Ја ћу да поменем § 6 који каже; „Спајање општина у границама једнога ерева може се извршити, ако то затраже дотични општински одбори, у којима су присутне две трећине одборника“. Овим прописом може житељство, које се састоји у једној општини, да затражи спајање са другом општином. Врло добро, ја се овде слажем потпуно са овим параграфом 6 којим се даје право становништву једне општине да се одређује да ли ће се прикључити овој или оној општини или да растури која ја прије била.

Али бих желео да се ту нешто надометне, да се то решава на једном скупу бирача, на коме би био присутан и ивасланик државне власти. Јер ја, као двад сетдогодишњи општински одборник, — и данас имам ту част — знам да наш народ тешко сноси општинске и друге приреве. И онда могу да дођу људи, које хоће у мутноме да лове, па вају кроз село и питају народ да ли пристаје да мање плаћа. А народ не зна о чему се ради и на шта се то односи и на тај начин се приволи да се општина растури и споји са другом. Зато бих ја желео да се овде каже да буде присутан ивасланик државне власти и да народ у његовом присуству то решава.

У § 69 каже се да је на челу општине претседник и то онај одборник који је изабран као носилац најјаче кандидатске листе. Из мога искуства као што кажем, као сељак, као члан једне општине и двадесетдогодишњи одборник те општине, ја не видим да ће то у пракси бити добро и подесно, јер код нас је баш био овакав обичај у Савској бановини да се начелник општине бира из средине општинског одбора. Може бити једна личност била носилац листе — ја сам био носилац листе која је добила већину, али зато што сам био носилац, нисам ипак хтео да будем општински начелник и онда је одбор бирао другог начелника из своје средине. И зато мислим да не би било добро да носилац листе буде претседник општине. Може бити једна популарна личност, која ће повући већи број бирача, али он сам нема воље, а може бити и није способан да буде претседник, зато би било много боље да се даду слободне руке општинском одбору и да он бира из своје средине претседника.

У § 75 каже се да је служба претседника и чланова управе почасна. Али се каже да се може и платити. Врло добро. То је ствар одбора, али ја кажем нама не треба да буде претседник без плате, напротив, треба да се плати, јер знамо да они људи који служе без плате, то су најскупљи људи.

Њему треба да се да извесна плата и то треба да се унесе у статус. Даље се овде каже да претседник општине и она два члана сачињавају општинску управу. По моме мишљењу, господо, ово није на своме месту. Господин Михајловић и остала господа који су за ово гледиште не треба да заборава да смо ми велика Југославија састављена из више покрајина и да свака од њих има своје посебне законе. Ја знам да је врло тешко донети такав један закон, који ће да буде свима добар и по вољи. Да се осврнем на ово што је г. Михајловић казао. По моме мишљењу општински бележник, деловођа, мора да има бар извесне квалификације и мира да има, амо ништа друго, бар тај испит за општинског деловођу, и он мора да суделује са општинским претседником и да буде у општинској управи, како би се они међу собом попуњавали. Ја сам противан томе да за деловођу дође човек који је полуписмен или неписмен, он не би смео и не треба да дође. Али кад се већ од општинског деловође траже извесни услови, онда и деловођа треба да уђе у општинску управу, како би се чланови исте могли допуњавати. То је у пракси више мање спроведено, али би то требало и овде да се каже.

По овоме предлогу су општине оптерећене и извесним државним пословима. Држава им намеће неке дужности и послове који су њени, чисто државни послови. Ми, господо, сви знамо да је општинама и овако врло тешко сносити многе нужности и терете и наравно да би и ове дужности и с њима скопчени терети за општину били врло тешки, те би било потребно да се овде негде каже да за те послове држава даје општинама извесну припомоћ, извесан хонорар:

Даље си у овом закону говори и о општинским службеницима па се каже да ће бановине донети прописе по општим условима за пријем у службу, о минималним квалификацијама за поједина главна места, о начину попуњавња места, а

вршењу службене дужности, о престанку службе, о пензијским припадљивостима службеника, о дисциплинској одговорности њиховој и поступку код дисциплинских судова и т. д., па се на крају још наводи да ће овакву уредбу донети бановинско веће, а објавити бан. Без сваке сумње да Краљевска влада и одбор који је проучавао овај закон нису могли да дођу до другачијега решења овога питања, али по моме мишљењу ова није баш тако zgodна ствар, јер су и наш народ и наши општински чиновници и службеници у једној великој независности због тога што се ово питање не расправи самим законом. Јер кад би се оно регулисало путем закона, а не путем уредбе, то би било много боље и zgodније, пошто би онда ти чиновници знали на чему су и како са њиховом ствистенцијом стоји ствар. Сада се међутим они у једној извесности, јер се на овај начин ово питање не можемо правилно и подједнако решити, те зато мислим да се оно треба регулисати само путем закона.

Господо, наши општински чиновници и службеници немају као што је то случај код других чиновника повластице на жељезницама. И ја мислим да би била једна врло праведна ствар да се у томе правцу учини један корак ближе ка једнакости, па да се и њима даду ове повластице. Осим тога код нас је било уобичајено да из своје средине сам одбор бира деловођу и остале чиновнике, којима на тај начин даје своје поверење, па би то требало и сада буде.

Код нас је било уобичајено да општински деловође, бележници, могу да праве равне исправе, уговоре народу, и то је био велики интерес томе народу. Данас је то укинуто већ пређашњим уредбама а није унесено у овај закон и то ће, као што рекох, бити од штете по народ. Нећу да вређам адвокатски сталеж, али ја знам да је један човек за преношење уговора за једну парцелу од 150.— динара платио једном јавном бележнику 500 динара. Стога ја сматрам да би било упутно донети законску одредбу да општински бележници имају права да састављају равне исправе, уговоре, заложнице и т. д. бар до једне одређене вредности и пр. до 20.000 динара. То би било корисно по народ и ја сам вам изнео један пример, ако то врше јавни бележници и за ситније предмете, да то није у интересу народном. Тако је моје уверење.

Ја ћу се сада осврнути на предлоге мањине односно тајног и јавног гласања. Ја, господо, и сам по себи и према месту у коме живим могу рећи да не видим никакве разлике између тајног и јавног гласања. У моме месту и кад је било тајно гласање народ је јавно и слободно гласао, ишао је у затвор за своје убеђење, био је одлучан и прави херој у томе. Стога ја не видим никакве разлике у томе и не бих заговорао да дође тајно гласање место јавнога. Једино бих се прикључио предлогу мањине да те нико не може кандидовати ни на општинским изборима, ни на изборима за народне посланике који није организован у једну законом признату странку. То је по моме мишљењу сасвим исправно. Исто тако прикључио бих се гледишту мањине да општински избори буду вршени једнога дана, ако не у целој држави, оно бар у једној Бановини. У томе бих се сложио са предлозима мањине, а што се тиче

тајног и јавног гласања, то је, по моме мишљењу, споредна ствар.

Господо, толико сам имао да кажем са мога гледишта о овоме општинском закону, о питањима која су у интересу народа и благодарим вам што сте ме саслушали. (Одобравање).

Поштрејседник Др. Коста Поповић: Има реч г. Милош Драговић.

Милош Драговић: Господо, најпре је почео известилац већине г. др. Стојадиновић, а затим је сада наставио г. др. Светислав Михаиловић да криво претставља неке ствари из наших гледишта и да нама као мањини приписује демагошке разлоге у оним нашим захтевима у којима смо ми тражили макар мало демократскије одредбе да се унесу у закон о општинама, како би он био од стварне користи нашем народу.

Ја, господо, морам то да одбијем и да поновим да је овај закон о општинама једно реакционарно дело. Ја бих уосталом и разумео, ако би политички део овога закона о општинама остао реакционаран, нека га највад, нека остане. Али, господо, морам нагласити да економском делу закона о општинама није посвећена никаква пажња ни брига, а то је могло да се учини само неколиким прописима који би били благодотворни по народ. Тако исто судска власт, коју су раније по општинском закону имале општинске управе, сада је њима потпуно избијена из шака. И сада имате код нас у Србији овакву аномалију: роди се, дај попа; венчај се, дај попа; свештај масло, дај попа; умри, дај попа, — ништа без попа!

А сада, по овоме закону избијањем судске власти општини, долази се до тога да се сада не може без адвоката. Опсује жена жену — иди код адвоката, украде човек клас — иди код адвоката. (*Св. Михајловић*; То се регулише по закону о судском поступку.) Ја знам где то спада. По нашим селима, нарочито у крајевима који су брдовити, треба за украдени клас да се оде чак у срески суд и да се поднесе жалба. Пријаву не можете написати, нити тужбу, ако не одете код адвоката. Али видите, господо, имате те то да адвокати кроје законе па сваки то ради по своме ћефу и интересу. Молим Вас, господо, оставите општинама судску власт бар у тим најситнијим стварима. Опсује жена жену, украде се клас, *preoge sinor*, то су тако ситне ствари да треба одредити да их регулисава општина, нарочито у грађанским споровима бар до 20 динара. Бар то нека остане општини. Ако ми неко каже ружичу реч, морам да га тужим. Ја морам да одем у срески суд, да напишем тужбу... (*Др. Свџ. Михајловић*: Али то не спада у општински закон!) Ја знам да не спада, али ја бих молио да спада. А ако не може — Боже мој! Друго, г. Михајловић јако подвлачи реакционарну одредбу по којој претседник може да казни до 24 сата. (*Свџ. Михајловић*; Нисам кавао да је реакционарна, него да није добра.) Па добро, да није добра, али претседник не може исправно да врши дужност да среског начелника и од народних посланика. Принајте макар то. (*Свџ. Михајловић*: Ја нисам такав!)

Претседник општине који има да изврши један добар део и наредаба државних власти, ако одбије послушност, може да му се каже да то није добро и да буде кажњен. Какрим ћу ја ауто-

ритетом тражити извршење онога што од мене захтева државна власт? Јер ако ја не извршим оно што од мене државна власт захтева, господине Михајловићу, ви знате да средњи начелник пише предлог за смену. Или претседнику дајте власт, да буде ауторитет, или га обезбедите да буде претседник општине као што треба. Ви сте му одузели право да казни човека, који не послуша његову наредбу, а с друге стране оставили сте га у клеште средњег начелника. Мерите то, господо, при одлучивању.

Господо, да је овај закон још толико назадап истиче се похвала да је он у себи обухватио све оне општинске законе који су данас у важности на равним подручјима у нашој земљи. То је тачно, господо. Али овај је закон могао да обухвати све добре стране свију закона који су владали на равним подручјима наше територије. Ми смо јуче имали једну маркантну чињеницу из које се види колико сте се ви огрешили према Далмацији, јер су сви наши другови из Далмације отсуствовали приликом гласања. Ја мислим да је та чињеница довољно јасна. (Др. *Свјет. Михајловић*: Али, они су били у одбору.) Ја господо, разумем поступак другова из Приморске бановине врло добро, јер је карактеристичан за прилике које владају у данашњем клубу већине. У данашњем клубу већине постоји један принцип, а то је да се стално истиче: дисциплина, дисциплина. Да, господо, и ја сам за дисциплину. Ако хоћете да вам право кажем и мене је баш та дисциплина изгубила из вашег клуба. Али, господо, ја разумем да дисциплина буде онда за мене ако ја будем питан о неком законском предлогу да изнесем своје мишљење. Али, господо, када ме нико не пита о овако реакционарним стварима, а ја се позивам на дисциплину, ја мислим да је то, мање више, смешно.

Моји другови у одбору одвојили су мишљење код § 25 и тражили су, да се општински одбор бира општим, једнаким, непосредним и тајним гласањем на три године. Разлика између нас и одборске већине је у томе, што већина тражи јавно, а ми тајно гласање. Ми тајно гласање тражимо због тога, да се савесни људи могу несметано и без ичијег утицаја и притиска било с које стране слободно да се опредељују. Ни тајно гласање потпуно не обезбеђује слободну вољу, али је оно ипак гаранција, да наш народ може у самоуправним пословима своју дужност да врши по савести, несметано и неодговорно. (Омер *Кајмаковић*: То може и јавно гласање.) Господине *Кајмаковићу*, ви сте делегат за штампу, а ја сам био у народу, доле, па знам како је то.

Код § 26 молио бих Народну скупштину да усвоји одредбу, да и жене имају право гласа код општинских избора. Господо, жене постају из дана у дан један све јачи друштвени фактор, који се не може више тако лако обилазити. Данас жена имамо и у државној администрацији, и у управи, и оне своје послове са марљивошћу и преданошћу отправљају. Има истина изузетака и ту, али се то не може уопштити на све жене, и с тога сматрам, да би жене по својој одлучности и своме осећању дужности умеле увек да нађу прави пут којим треба да пођу.

Чули сте јуче господина *известноца* већине, где каже: Моје је старо начело да и жене добију

право гласа, али одмах даље каже: како сам израв одборске већине, ја не могу бити за то.

Мени ова изјава господина *известноца* већине изгледа прво чудновата, па онда смешна. Јер ако сам већ дошао у један одбор да му председавам и да му будем *известилац*, ја морам на томе питању, ако сам искрен поборник женског права гласа, да се одвојим, и с тим да изађем пред Народну скупштину а не да у души кријем жељу, и мислим, да треба женама дати право гласа а овде у Скупштини да учиним нешто противно своме убеђењу и мишљењу.

Ја молим Народну скупштину да код општинских избора у наш политички живот почне да увлачи и жене, како би се оне бар у самоуправној и комуналној политици васпитале за своју будућу ширу политичку делатност.

Код § 27 одборска мањина је тражила, да се не може кандидовати нико ко не припада једној политичкој странци. Ја мислим, господо, да ће нам време врло брзо дати за право а господи из већине неће никада, јер се вама то што предвиђамо и тражимо не може речима доказати због тога што увек слушате на бефел и по бефелу све то примате. Ако Влада на једној најмањој стварници направи питање, увек је већина готова да тада гласа и против свога уверења. (Др. *Свјетислав Михајловић*: То одбијам од себе) Господине *Михајловићу*, имамо већ искуства у томе правцу.

Ако хоћемо да обезбедимо југословенску политику у широким народним слојевима, ми морамо бити бар у томе питању консеквентни и законским ограничењима учинити, да не може бити нико кандидат ко не припада једној политичкој странци.

А то је, господо, наш циљ да се они који не схватају политички живот овако као што га ми схватамо и који неће да заузму Југословенско становиште, те да их натерамо да се групишу и организују у политичку странку, а то несумњиво могу да постигну са мало воље.

Господо, ми смо тражили да се општински избори врше у један дан, а то је прве недеље после првог августа и тражили смо кад се већ толико говори о федерализму да се ти избори изврше једнога дана у нашој јединственој земљи, а не да се врше више дана. Ако се остави, господо, овако како је предложено, то ће бити јак адут за људе који су непријатељски расположени према нама и према нашој земљи, и иностранство ће о свима тим изборима и покретима писати неповољно по нас; јер место да кажу: избор општински извршен је у Југославији, они ће казати у једном броју једнога дана да је у Југославији извршен избор општинских часника Вардарске бановине, другог дана друго. Тако ће то бити, господо ако се бановинама остави право да они одређују дане општинских избора. (Др. *Милосав Стојадновић*: Могу избори бити извршени и истога дана!) Ви г. *Стојадновићу* знате позадину ове шупље одредбе и знате шта се у тој мрачној позадини може да изради. Ти листови другог дана донеће да су општински избори извршени у Дунавској бановини, а треће или пете недеље, да су извршени општински избори у Савској бановини Краљевине Југославије. Немојте, господо, да се размећемо јединством а чинимо оваке крдиналне аномалије, стављајући у закон да ће се избори општински извршити кад бан то нареди. Господо, ако ви увек сматрате да ми код овога закона говоримо за улицу и кроз прозор, ја могу да

кажем у име својих другова и моје лично, да то није тачно. Кад се говори о овако једном важном закону, верујте, увек да не смео бити ни политички ни партизански расположени при доношењу оваког закона, већ морамо да схватимо дужност сви као један, јер ако хоћемо да зидамо нашу заједницу како треба, ми морамо да је зидамо на здравим темељима самоуправног живота и здравог контакта са народом.

Даље, господо, у закону се каже да ближе одредбе о саставу кандидатских листа и поступак код гласања прописује Министар унутрашњих послова. То је наш предлог и учињен је више ради те једнообразности, док је предлог већине то право оставио бановинама. Господо, замислите сад да бановине одреде општинске изборе у радне дане и донесу наредби када исти имају да се обаве и изврше. Свака бановина наредиће изборе у други дан а тако исто друкше прописаће како ће исти да се обаве и изврше. То је незгодно и биће силно оруђе за људе који не мисле добро нашој Отаџбини.

Господо, још једно важно питање које овај закон не претреса и не интересује, а то су принадлежности чланова општинске управе и општинског особља.

Господо, ако се то остави бановинама, и бановинским већинама, ту ће бити можда веома несретних решења, да ће се, у појединим бановинама остављати људи, да врше једну јавну функцију бесплатно. Господо, све што је бесплатно код нас, зове се кулук, а кулук никада није дао никакове резултате, или онај, који се прими да бесплатно врши претседничку дужност, будите уверени да нема искрене намере, да то место заузме. Требало је ово питање решити законом, барем оставити да се претседнику и члановима општинске управе, и општинском особљу, има одредити награда, од стране одбора. Треће, господо, ако се ово остави бановинским уредбама, ја вас уверавам, да ће се у многоме изгубити од оних правих интенција, које су руководиле Владу и већину скупштинску, да овај закон донесе. Четврто питање, то је питање општинског особља. Општинско особље, само по себи изложено јаком прогањању и ђефовима појединим људи, који су избором дошли до тога места и од њих општински службенички апарат зависи. И, господо, барем тим људима треба осигурати колико толико сталност у случају да своју дужност исправно схватају, да је исправно и поштено врше а тако исто, господо, и онда кад остану неспособни за рад, да не буду то више пролетери, да то не буду људи, који ће просјачити поред свога дугогодишњег поштењег и исправног рада, него да им се путем уредбе или законским уредбама, дозволи то, да у свој пензион фонд сами улажу, на начин који се буде сматрао за најзгоднији. Јер, господо, онај који је мислио да искрено служи општини и да себи зарађује, боље да је отишао у државну службу да буде служитељ, јер би после десет година ефективне државне службе имао пензију. Овако важан орган, који отправља административне послове, који је, у исто време, извршилац закона поред претседника и наредба државних власти, ако сутра дан остане немоћан за посао, остаје без средстава за живот.

Господо, је сам чуо из речи г. Михајловића да се спремају неки амандмани, да их спрема г. Иванчевић. Ја поздрављам спремање тих амандмана и желим, да се колико толико ова питања понова претресу у амандманима, у ком би случају задржао

себи право да се определим, да гласам за овај закон. Ако не буде унето ово, што је оправдано и ово, што је на своме месту, онда ми дозволите, да гласам против. Жао ми је, господо, што не могу да вас задовољим.

Потпретседник Др. Коста Поповић: Реч има народни посланик г. Витомир Видаковић.

Витомир Видаковић: Господо, посланици, нас око 30 народних посланика поднело је амандман на § 3 пројекта закона о општинама, да се у ономе ставу где се говори о броју становника тај број смањи од 3000 на 2000. У једном великом делу наше земље општине су врло малене, и ако би, мимо вољу народну, натеривали све те општине, да се групишу, онда би код народа и код наших општина настало једно опште селене. Истина је, господо, да је велика општина снажнија моћнија, јача да сва питања економска, социјална, просветна, хигијенска и т. д. потпуније и јаче реши, али, господо, не може се захтевати да се 90% општина у једном великом делу наше отаџбине покрене, да наступи једно сељакање, једна сеоба, да наступи једно групишање.

Ми морамо, господо, респектовати жеље и расположење народно, јер оне владе, које су мимо народног расположења вршиле групације, те су владе поднеле и оставиле тежак одјум. Зато, господо, је се слажем са тим, да се овај параграф са овим цифрама о минималном броју становништва смањи. Ни господа већине из одбора, ни Г. Министар, ни г. известилац већине, нису могли да приме ову ставку како смо предлагали, него су у прелазним наређима у § 138 прихватили после дискусије о овом амандману и наш захтев, да се у § 138 дода у последњем ставу, изузетно постојеће општине које немају број становника прописан по § 3 могу остати самосталне по одлуци 2-3 одборника дотичне општине и Г. Министра унутрашњих послова.

Нужно је, господо, да се респектује воља и расположење народно, да онде, где су теренске тегобе и недаће, где се општине не могу спојити, а где има и других узрока и разлога, који диктују да општини остану где су, какве су и колике су, да тако и даље остане. Многе општине имају једине тековине, које су везане баш за она места, као што су црква, школа, хигијенске установе и т. д. све то мора да остане тамо где се сад налази. И зато је било врло мудро, и нужно, да се у овом § 138 са којим се сагласио и Г. Министар, и г. известилац, и већина одбора, да се прими овај додатак, да могу остати и општине и мање испод 3.000 становника, ако то захтева две трећине одборника дотичне општине. И смисао одлуке Г. Министра треба да буде, да се у сваком случају, кад се две трећине одборника дотичне општине буду одлучили да остане и општина даље где је, да онда и смисао решења треба да буде, да Г. Министар прихвати својом одлуком овакав захтев. (Живо одобравање).

Ето, господо, што сам имао да кажем, и молим вас да се овај амандман о допуни § 138 у прелазном наређењу прими у овом смислу као што сам и казао. (Бурно одобравање, плесак са усклицима: Живео!)

Потпретседник Др. Коста Поповић: Господо народни посланици, са вашим пристанком закључујем ову данашњу седницу. За идући дневни рад предлажем:

1) Продужење претреса извештаја одбора за проучавање законског предлога о општинама;

2) Избор одбора за проучавање законског предлога о ваздухопловној конвенцији са допунским протоколом између Краљевине Југославије и Републике Аустрије; и

3) Избор одбора за проучавање законског предлога о сузбијању полних болести.

Прима ли Скупштина предложени дневни ред? (Прима). Објављујем да је дневни ред примљен. Ову седницу, господо, закључујем, а идућу закључујем за сутра пре подне у 10 часова.

Седница је закључена у 12 и 30 часова.

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

НА ГОСПОДИНА МИНИСТРА СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ И НАРОДНОГ ЗДРАВЉА.

У „Службеним новинама од 16. јануара 1932. године на страни другој објављен је конкурс за шефа хируршког одељења Државне болнице у Новом Саду. И ако је у расписаном конкурс у било јасно речено које услове мора испуњавати сваки кандидат и који рефлектује на то место, међу којима је посебно назначени услов да кандидат мора имати најмање пету подложну групу, ипак Санитетски савет, уместо да се строго држи тих услова и законских прописа, предложио је од 10 пријављених кандидата на прво место г.г. др. Лазаревића, др. Јаковљевића и др. Брезовника. Једини од та три кандидата, предложена примо локо др. Лазаревић има квалификације које се траже по конкурс у, ма да је сада шеф једног гинеколошкога а не хируршког одељења. Тек на другоме месту Савет је предложио г.г. др. Јована Мијушковића и др. Јовановића. Оба ова кандидата испуњавали су све услове конкурсом предвиђене. Зато је сасвим чудновато како је Санитетски савет, као највише стручно тело могао учинити такав предлог, по коме се првенство даје кандидатима без законских услова. Ово је још у толико чудније што поред њиховог законског права др. Мијушковић и др. Јовановић имају предност и по њиховом практичном искуству и по њиховим радовима, што је без сваке сумње морало бити познато Санитетском Савету као и целом лекарском staleжу. Као епитог таквог неправилног предлога Санитетског савета, дошло је сасвим неправилно и незаконито решење расписаног конкурса. Господин Министар социјалне политике, који је пре извесног времена незаконито поставио за члана Санитетског савета на место пок. проф. Јовановића једнога лекара који није анатоми-патолог, као што Закон предвиђа и који је свакако утицао на Савет да исти учини тако неправилан предлог, поставља за примарног лекара и одређује својим накнадним расписом за в. д. шефа хируршког одељења у Новом Саду др. Јаковљевића, дакле кандидата без услова. То је господин Министар учинио по сопственој изјави из чисто локално-политичких обзира, и због таквих обзира погазио закон и заобишао све остале кандидате који су испуњавали све законске услове, а међу њима и др. Мијушковића, који ужива глас одличног хирурга и који је самостално водно пуних 7 година једно велико хируршко одељење и међу свим кандидатима имао највише квалификација за то место. Таквим својим поступком Господин Министар социјалне политике повредио је не само позитивне законске прописе, већ се огрешио и о начело једнакости грађана пред законом. Огрешио се и према болесницима јер није тражио

да постави у таквом једном центру најспособнијег лекара и према томе најкориснијег за болеснике, већ је само желео да задовољи „локално патриотске интересе појединаца“. Овако „идеално“ схватање народног јединства и државне целине није остало само на томе. Постављењем др. Јаковљевића за примарног лекара и за в. д. шефа хируршког одељења у Новом Саду и даље је остало непопуњено место шефа одељења.

Зато се место између осталих интересовао и г. др. Нико Миљанић, професор Медицинског факултета у Београду. На молбу Господина проф. Миљанића, управо на његову усмену интервенцију да буде постављен за шефа тога одељења без икакве новчане награде, тражено је, после одуговлачења од неколико месеци од проф. Миљанића да добије претходну сагласност Министарства просвете, чији је он чиновник. Миљанић је затражио и добио од Медицинског факултета уверење следеће садржине: „Савет Медицинског факултета на седници својој од 1. новембра 1932. године а по молби проф. Миљанића у смислу члана 274 опште Уредбе Универзитета дао је своју сагласност да Господин проф. др. Миљанић Нико може вршити дужност хонорарног шефа хируршког одељења Државне болнице у Новом Саду“. Са тим одобрењем сагласили су се и Универзитетски Сенат, као и Господин Министар просвете, који је препоручио да наименовање г. Министру Народног здравља. Таква наименовања врше се без конкурса и у Београду су професори Медицинског факултета хонорарни шефови одељења Државне болнице, то је сасвим разумљиво јер то одговара потребама научних истраживања, као и највишим интересима болесника, а то је да буду лечени под управом најкомпетентнијих лица. Што се тиче размака од непуне 2 сата који раздваја Београд од Новог Сада, јасно је да он не може играти никакву улогу, јер у свима културним државама професори Универзитета имају према приликама, своја одељења и у местима куд и камо удаљенијим од места саме наставе. Пошто је набавио тражену сагласност, саветовано је проф. Миљанићу да упутити молбу Министру социјалне политике и народног здравља и Миљанић је ту молбу уз тражену сагласност предао Господину Министру. Напокон после поновног одуговлачења уместо очекиваног постављења господин Министар социјалне политике доноси невероватно решење „да се на основу § 43 Закона о лекарима §§ 20 и 21 Закона о болницама професор Миљанић одбија од свога тражења да се постави за шефа хируршког одељења Болнице у Новом Саду,

пошто би иначе таквим постављењем био учињен преседан." Када се неби знало на основу чега је Господин Министар донео такво решење, могао, би се човек у чуду питао, како је Господин Министар могао наћи да г. Миљанић не испуњава законске услове за упражњено место, што свака ко и ако није изрично речено произлази из његовога позивања на горње параграфе.

Професор Миљанић не само да има све услове из §§ 20 и 21 Закона о болницама, који предвиђају за шефа одељења социјалност у дотичној грани као и четири године болничке службе као асистент или примарни лекар, већ има поред много старије специјалност за хирургију која му је призната пре пуних 12 година поред 12 годишњег вођења једног званично одобреног санаторијума и више од 4 године болничке службе не као асистент или примарни лекар, већ као шеф Универзитетске хирушке клинике примењене анатомије са преко 60 болесничких кревета. Дакле, поред свих тих законских услова има још и огромну предност што је био један од најбољих асистената парижког хирурга и професора Универзитета г. Госеа, што је професор примењене хирушке анатомије на нашем факултету и што има много хирушких радова и велики хирушки реноме. Овако парадоксално решење господина Министра произашло је на један невероватан начин. Министарство није тражило горње податке од проф. Миљанића, што је свакако намерно урађено, нити пак од Медицинског факултета, већ да би иронија била што већа, обратило се ново постављеном примарном лекару и вршиоцу дужности шефа одељења др. Јаковљевићу чиновнику VI положајне групе, упуњујући му представку професора Миљанића да он да своје мишљење о евентуалном наменовању истог! и, по себи се разуме др. Јаковљевић је нашао и написао у своме одговору Министру да му није потребан шеф! поред тога није се устручавао да измисли како професор Миљанић нема законске услове за то место и тиме је помогао Господину Министру да донесе негативно решење. Овакав случај представља један парадокс, за који смо уверени да је јединствен у историји наших Министарстава. Овакав поступак Господина Министра социјалне политике не само да је противан закону и уобичајеном реду који влада свуда у сличним приликама, већ је толико чудноват да претставља скандал своје врсте. Више је него смешно од стране Господина Министра тражити од једног провинцијског лекара, млађег по свему а уз то заинтересованог у првоме реду, да даје своје мишљење о једном професору Универзитета. То нико никада и нигде није учињено сем данашњег шефа наше Санитетске струке! Преко свега тога и ако је Санитетски савет ту скоро актом констатовао да место шефа хирушког одељења у Ново-

ме Саду ни до данас није попуњено и да по § 43 Закона о лекарима треба конкурсом то место попуњити т.ј. §, којег се Господин Министар само у изузетним приликама држи јер је извршио безброј лекарских постављења без конкурса. Господин Министар ни до данас није нашао за сходно да распише нови конкурс када већ кандидати ранијег конкурса нису били по његовоме укусу. Таквим поступцима Господин Министар социјалне политике и народног здравља очигледно је доказао да њему није довољно стало до поштовања закона и њихове правилне примене, као и да нема много осећаја за једнакост грађана у нашој отаџбини, па чак ни за углед Универзитета као највишег представника науке.

Са изложенога част нам је умолити Вас, Господине Министре, да нам одговорите:

1) Чиме правдате овакве погрешке своје и својих подручних органа?

2) Знате ли да сте таквим поступцима нанели штету не само угледу струке на чијим челу стојите, већ и угледу Универзитета као наше највише научне установе?

3) Да ли сте вољни да ове грешке исправите и наменујете на место шефа хирушког одељења Државне болнице у Новом Саду, седиште једне велике бановине, најкомпетентније лице, које се јавило за то место. т.ј. једнога професора Универзитета, који се на другим местима увек постављају без конкурса? или — да ли сте вољни да одмах распишете поновни конкурс за шефа хирушког одељења Државне болнице у Новом Саду и попуњујући правилно то место, поправите до данас извршене незаконитости и дате доказа ширега схватања права свих грађана наше велике домовине.

19 фебруара 1933 године
у Београду.

Народни посланици:
Милутин Јелић с. р.
Милан Н. Радоњић с. р.
Трипко Нинковић с. р.
Филип Цемовић с. р.
Тих. В. Марковић с. р.
Војко Куртовић с. р.
Миливоје М. Сокић с. р.
Др. Филип Лазаревић с. р.
Др. Никола Кешиљевић с. р.
Бранко Ј. Чорбић с. р.
Г. Милошевић с. р.
Рад. П. Брушија с. р.
П. Иваншевић с. р.
Страхиња Борисављевић с. р.

